

Over genealogische memorialen en de praktijk van genealogisch onderzoek in vroeger eeuwen.

Pieter Doncke

Dat de moderne 21ste eeuw¹ het een stuk gemakkelijker heeft om genealogisch onderzoek te doen dan iemand uit het Ancien Régime zal wellicht niemand tegenspreken. Met de vastlegging van genealogische relaties in de officiële akten van de burgerlijke stand, nu reeds sinds méér dan twee eeuwen, staat een gedroomde bron ter beschikking van de genealogen. Ook talrijke andere bronnen, hetzij uit de overheidsadministratie (bv. bevolkingsregisters, archieven van vrederegerechten, kiezerslijsten, enz.) of uit het meer commerciële of private domein, zoals telefoongidsen, adresboeken, ledenlijsten, kranten... staan ter onzer beschikking. Vele van deze bronnen zijn gecentraliseerd in openbaar toegankelijke leeszaal en onze moderne middelen van vervoer laten ons toe deze te raadplegen zonder al te veel tijdverlies of onkosten. En hoewel op het vlak van ontsluiting van bronnen nog altijd veel kan gedaan worden, zijn de archiefdepots en hun inventarissen, naamin-dices op archiefreeksen en bronnenpublicaties allerhande, evenzovele instrumenten die ons toegang verlenen tot de bronnen van het verleden.

Voor iemand uit het Ancien Régime zag de situatie er wel heel anders uit. Inventarissen waren schaars en naamin-dices op archiefreeksen moest nog zo goed als uitgevonden worden. Met tijd voor verplaatsingen en kosten voor vervoer moest terdege rekening gehouden worden. De doop-, trouwen- en begraafregisters waren niet gecentraliseerd², maar bevonden zich op de betreffende pastorijen. Idem zo voor de notarisakten. Meer gecentraliseerd waren wel de overheidsadministraties van de schepenbanken van steden en kasselrijen. Toch zal Jan en alleman niet zomaar inzage in de documenten gekregen hebben en zullen alleen de deuren opengegaan zijn voor wie een zeker gewicht in de schaal kon werpen. En wellicht tot grote spijt van diegenen, die zich alsnog een toegang hadden weten te bekomen, voor de genealogisch meest interessante bron, nml. de archieven van wees-

kamers, was men het minst toeschietelijk voor raadpleging door derden.³

Genealogie in het Ancien Régime was veel meer dan nu bezaaid met hindernissen van administratieve en praktische aard. Niettemin zijn er toch nog heel wat stambomen in die tijd opgemaakt, tot ons gekomen, vaak in verzamelingen van vele honderden tegelijk. Er is weinig geweten over hoe men toen precies te werk ging. Dat de belangstelling, zij het minder verspreid over alle bevolkingslagen dan nu, zeker aanwezig was mag blijken uit een uitlating van een pater Rafaël de Dous (zie verder) uit 1742:

want ydereeen is begeirig om den oorsprong van syn geslagt te weten, alle mensch heeft een nateurlycke ingeboren nieuwsgierigheydt om den draat van syn voorou-

- 1 Dit artikel verschijnt in het jaar 2000, het laatste jaar van de 20ste eeuw. Het derde millennium en de 21ste eeuw vangen pas aan op 1 jan. 2001. Maar omdat we verhopend dat ons artikel ook nog wel in de volgende jaren zal gelezen worden hebben we het meteen al over de 21ste eeuwse genealoog.
- 2 Pas onder keizerin Maria Theresia werd in 1754 de aanmaak van een dubbel gedecreteerd ten behoeve van de overheid.
- 3 A. MERGHELYNCK, *Vademecum pratique et utile de connaissance historiques*... (Tournai, 1896-97) p. 345: *Dans toutes les villes et nous dirons même dans les juridictions de moindre importance l'administration des biens des mineurs faisait l'objet d'une sollicitude toute spéciale de la part de celui que la chose concernait. On conservait avec un soin jaloux les registres à l'inscription des biens des mineurs et personne à l'exception des intéressés, ne pouvait avoir communication de ces documents d'un intérêt tout à fait privé.* De Costumen van de stad leper zijn daar bv. zeer duidelijk in. Over de weesregisters staat vermeld: (artikel XXXI) *Sonder dat de Klercken de voornoemde registers zullen vermoghen te communicieren aen iemant, vele min daer uyt copyen ofte extracten gheven dan aen Vader, Moeder, Vooghden, oft andere, recht ofte deel in de quytsheldinghe ofte staten hebbende, ten fyne 't goedt van de Weese secreet ghehouden zy, alsook: (artikel XXXII) De welcke prohibitie oock plaetse heeft in 't regard van de Klercken van de quytsheldinghen, ofte van 't Comptoir van de Weeserye beneden.* Zie bv. de uitgave van die Costumen, gedrukt te Gent bij Petrus de Goesin, 1769, pp. 82 en 83.

ders te sien, het opklemmen en of de ondertrappen van syn geslagt van dewelcke men gedaelt is.

Alvast één manier om de herinnering aan de voorouders voor vele jaren levendig te houden, waren de grafschriften. Voor zover zij in de kerken aangebracht waren op plaatsen die niet al te zeer geërodeerd werden door het geschuifel van de voeten van de gelovigen, kon men rekenen op een behoud van enkele eeuwen. Zij zijn dan ook een dankbare bron geweest voor de genealogen, niet alleen uit het Ancien Régime, maar ook nog voor hedendaagse genealogen. Voorzichtigheid is wel geboden, want de gegevens aangereikt door de verwanten van de overledene aan de steenkapper van zijn grafsteen, bevatten niet steeds accurate informatie. Dat blijkt meer dan eens na confrontatie van die gegevens met doop-, trouw- en begraafboeken. Grafschriften werden soms (erg) lang na het overlijden van de onder de steen rustenden aangebracht.⁴ Maar ook het omgekeerde doet zich voor. Het is niet altijd zo dat alle personen die volgens de tekst, onder de steen hun laatste rustplaats vonden, daar ook effectief begraven liggen. Bij het overlijden van één der echtelieden kon op de grafsteen voor de overledene ook al wel eens - vooruitblikkend - de overlevende echtgeno(o)t(e) vermeld worden met een tot nader order niet ingevulde overlijdensdatum, terwijl uiteindelijk deze laatste op een totaal andere plaats een laatste rustplaats vond.⁵ Niettemin waren deze grafschriften een wijdverspreid uitdrukingsmiddel om de herinnering aan voorouders, samen met enkele genealogische gegevens levendig te houden.⁶

Er waren nog andere, veel minder openbare manieren om gegevens van genealogische aard aan de opeenvolgende generaties van de eigen familie door te geven.

Mondelinge overlevering binnen de familie zelf was uiteraard de oudste vorm. Maar omdat het geheugen nu eenmaal feilbaar is en bij overlijden onvermijdelijk de herinneringen mee in het graf genomen worden kon men deze maar beter eerst aan het papier toevertrouwen. Dat evenwel op voorwaarde natuurlijk dat er in het gezin en door de nakomelingen kon geschreven en gelezen worden

Bekend is het gebruik om geboorten, huwelijken en overlijdens binnen éénzelfde familie op de schutbladen van de familiebijbel te schrijven.⁷ Daar een dergelijke bijbel van generatie op generatie doorgegeven werd, kon men rekenen op toch vele tientallen jaren van bewaring.

Ook al van vóór de tijd van gedrukte bijbels, werden soms aantekeningen gemaakt op de schutbladen of ook wel eens in de marges van *getijdenboeken*,⁸ Getijdenboeken zijn gebedenboeken in handschrift, heel vaak rijkelijk versierd met miniaturen, met gebeden voor elk tijdstip

4 Zo bv. het grafschrift van Adriaan Donche, burgemeester van Diksmuide, overleden in 1707, dat pas ná 1775 werd aangebracht, met vermelding van zeven dan reeds overleden kinderen, alsook een overleden kind uit het tweede huwelijk van zijn echtgenote (zie: *Vlaamse Stam*, jrg. 1989, p. 255)

5 Zo bv. werd Maria Boudens, eerste echtgenote van Jacob Donche, raadsheer bij de Raad van Vlaanderen, na haar overlijden op 26 febr. 1473 begraven in het klooster van de Augustijnen te Gent. Met opengelaten overlijdensdata werd ook reeds haar echtgenoot vermeld en zelfs ook reeds diens tweede jonge echtgenote Philippa Utenhove met wie Jacob hertrouwd was nog in juli van datzelfde jaar. Maar geen van beiden werd uiteindelijk bij de Augustijnen begraven. Jacob Donche werd baljuw van Dendermonde, overleed in deze stad op 30 juli 1492 en werd in de O L Vrouw kerk aldaar begraven. En zijn tweede echtgenote Philippa Utenhove, hertrouwd met een Portugees ridder, Christoffel de Barouse en werd - ook in de Dendermondse O L -Vrouwkerk - in een ander graf bij haar tweede echtgenoot begraven (zie *Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, tijdschrift, jrg. 1986 pp. 78 en J. BROECKAERT, *Inscriptions funéraires ...* (Dendermonde 1896), p. 15)

6 Zeer veel van die grafschriften zijn hetzij tijdens de Beeldenstorm van 1566, hetzij tijdens de Franse bezetting door de revolutionairen verwoest. De rijkdom van weleer laat zich evenwel afmeten aan de zeer talrijke vermeldingen in verzamelingen van afschriften van grafschriften, samengesteld vóór 1792. Met kan ook vergelijken met landen waar een dergelijke ravage zich niet heeft voorgedaan. In de Londense Westminster Abbey bv. zijn de zijkapellen werkelijk overwoekerd door graf- en gedenkschriften.

7 C. PAMA, *Heraldiek en genealogie, een encyclopedisch vademecum* (Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht/Antwerpen, 1969, diverse herdrukken), onder trefwoord *Bijbel*

8 de Ghellinck Vaernewyck vermeldt in zijn inleiding op de uitgave van het memorieboek van de familie van Halmale (zie verder) dat hij meerdere getijdenboeken heeft gezien waar de bezitters genealogische aantekeningen in gemaakt hadden

van het jaar en/of van de dag ⁹ Het religieus karakter en de kostbaarheid van uitvoering konden de aantekenaar(s) een zekere garantie bieden dat deze hen zouden overleven

Maar naast religieuze werken, zijn genealogische aantekeningen ook in wereldse aantekenboeken gemaakt. Deze volstrekt voor privé doeleinden aangelegde aantekenboeken bevatten vaak de meest uiteenlopende onderwerpen. Zij worden *huiselijke memorialen* genoemd. Populaire onderwerpen die aan het papier toevertrouwd werden zijn de onroerende bezittingen, inkomsten en uitgaven, aantekeningen betreffende uitgeoefende functies, een eigen cartularium van akten met betrekking tot de familie, historische aantekeningen betreffende de woonplaats en genealogische aantekeningen betreffende het eigen gezin en de onmiddellijke verwanten. Dat alles vaak in een onregelmatige of helemaal geen enkele orde in zoverre dat men soms de dopen van kinderen vermeld vindt tussen aankopen van boter en touwen. ¹⁰

Maar veel meer dan de stenen grafschriften zijn deze oude aantekenboeken verloren gegaan. Het is zeer uitzonderlijk dat men er nog exemplaren van vindt. Maar wanneer er gevonden worden, bevatten zij zeer interessante en pittoreske informatie, die geen enkele andere historische bron aan de oppervlakte brengt.

Dergelijke privaat bijgehouden aantekeningen worden door hun auteurs zelf vaak met de benaming *memoriael* of *memorieboek* aangeduid (in het Frans wordt de term *livre de raison* gebruikt). Maar ook tijds kronieken van historische gebeurtenissen krijgen deze naam. Gaat het meer om een dagboek, dan wordt soms de term *journael* gebruikt, hoewel hiervoor ook de eerste term werd gebruikt. Wordt de term *handtboek* gebruikt, dan gaat het vooral om aantekeningen voor persoonlijk gebruik, van welke aard dan ook. ¹¹

We geven hieronder enkele voorbeelden waarin aantekeningen van genealogische aard een belangrijke plaats innemen:

⁹ Hoewel beperkt tot de kapitaalkrachtige bovenlaag, waren dergelijke boeken toch erg populair in de

Nederlanden in de 15de eeuw, waar eigen ambachtsgilden van *librarians* in bv. de steden Brugge en Gent werkzaam waren en in een goed uitgebouwd systeem van specialisaties in de diverse onderdelen van het productieproces er duizenden moeten vervaardigd hebben.

¹⁰ de Ghellinck Vaernewyck, inleiding memorieboek van Halmale (zie verder). In het Stadsarchief Gent, worden in het familiefonds talrijke exemplaren van oude handboeken (14de tot 19de eeuw) bewaard. Het zijn in hoofdzaak notitieboeken m.b.t. persoonlijke eigendommen, voornamelijk gronden en gebouwen. Die notitieboeken moesten de eigenaars in staat stellen een overzicht te hebben van de inkomsten. De verzameling bevat ook notitieboeken van ontvangers van juridische entiteiten, van notarissen, advocaten, kooplieden enz.

¹¹ De terminologie is nogal dooreenlopend. In (red.) ARIES en DUBY, *Geschiedenis van het persoonlijk leven*, dl. 3: *Van de renaissance tot de Verlichting*, neemt M. Foisil de definities over uit een *Dictionnaire* van 1690: *memoires* zijn boeken van geschiedschrijvers door personen die een aandeel in de gebeurtenissen hadden of ooggetuigen geweest waren (wat de Romeinen *commentaren* noemden). Een *journaal* is dan een boek waarin een goed huisvader of koopman alles opschrijft wat hij ontvangt en uitgeeft. Daar waar de *memoires* bedoeld waren om uitgegeven te worden en gelezen door een publiek en bijgevolg ook literair verzorgd werden, waren de journalen puur voor privé gebruik bedoeld en schikten zij zich naar geen enkele literaire vorm. Het is duidelijk dat deze twee categorieën elkaars opponenten zijn en dat er dan ook onvermijdelijk allerlei tussenvormen zijn, die in geen van beide definities passen. Autobiografieën kunnen zowel bedoeld geweest zijn voor publicatie als niet. Puur voor privé doeleinden aangelegde dagboeken zijn vaak gepubliceerd, zij het soms eeuwen later en vormen soms een schitterende historische bron, zoals bv. Samuel Pepys' (1633-1703) dagboek over de periode 1660-70, pas voor het eerst uitgegeven in 1825 en waaraan we een beschrijving van de pestepidemie en de grote brand van Londen (1666) te danken hebben. Dichter bij huis vermelden we bv. het *Memoriael van Reninghelst*, door koster Pieter Lodewijk Cuvelier (1739-1828) een dagboek die een opmerkelijke Zuid-Westvlaamse tijds kroniek vormt voor de periode 1761-1814 (uitgegeven door J. DE SMET in 1970), of ook de dagboeken *Merckenwaardigste voorvallen* van de Bruggeling J. van Wallegghem (uitgegeven door Stadsarchief Brugge in diverse delen sinds 1982). Voor een overzicht van Gentse memorieboeken (met betrekking tot vooral de Gentse stadsgeschiedenis), zie: A.-L. VAN BRUAENE, *De Gentse memorieboeken als spiegel van stedelijk historisch bewustzijn* (14de tot 16de eeuw), (Verhandelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, deel XXII, 1998). De term *genealogische memorialen* bestaat niet echt als dusdanig in de literatuur, deze is hier bij gelegenheid geïntroduceerd.

Een boecxken van afkomst

In de inventaris van de nagelaten papieren van Jan della Faille (van der Faelge), overleden te Antwerpen in 1582, inventaris opgemaakt door zijn zoon, vindt men de vermelding van *een boecxken van anno 1479 van ons out groot-vader Gillis Delafaille van syn afkomst*.¹² Die oudgrootvader Gillis van der Faelge, geboren te Moeskroen in 1446, wonend te Wevelgem, gehuwd in 1471 en overleden te Kortrijk in 1523, had dus reeds kort na zijn huwelijk een boekje bijgehouden met familieaantekeningen. Hij zal er wel zijn vader Osten en mogelijks grootvader Zegher van der Faelge in vermeld hebben, die pas in de 20ste eeuw in de Kortrijkse archieven herontdekt werden. Was Gillis van der Faelge in zijn tijd reeds een ondernemende grootgrondbezitter, zijn kleinzoon Jan (1515-1582), die op 15-jarige leeftijd naar Venetië reisde om er de knepen van de handel te leren bij een andere reeds in de handel gefortuneerde Vlaming Maarten de Hane deed het daarna te Antwerpen nog beter. En passant veritalianiseerde hij zijn naam in della Faille. Na eerst de kleindochter van zijn broodheer te huwen, richtte hij weldra zijn eigen handelskantoren in vele Europese steden op en werd een der meest gefortuneerde personen van zijn tijd. Zijn kinderen werden de voorvaders der families della Faille de Waerloos, della Faille d'Huyse en della Faille de Leverghem.

Helaas is het genealogisch aantekenboekje van grootvader Gillis niet bewaard gebleven. Maar het heeft zeker bestaan en bewijst dat de praktijk in private middens om familiegegevens aan het papier toe te vertrouwen reeds bestond lang vóór dit door de kerk in parochieregisters geöfficialiseerd werd.

Ware het *boecxken van afkomst* wel bewaard, dan had de beruchte Brabantse wapenheraut Jean de Launay¹³ het niet zo eenvoudig gehad om in 1679 een groteske legende te fabriceren over de oorsprong van de della Failles. Als we hem mogen geloven, zou de familie afstammen van een 15de eeuwse Napolitaanse legerkapitein, bijgenaamd *della Faglia*, aanvoerder van de pauselijke cavalerie. Na de veldtochten van keizer Karel in Italië en de plundering van Rome

zouden zijn berooide afstammelingen gevlucht zijn naar Vlaanderen... En deze Napolitaanse familie, Leopardi genaamd, zou bovendien zowaar zelf ook ooit uit het byzantijnse Constantinopel gekomen zijn en daar een aloude illustere familie geweest zijn. De meester-vervalser-fantast de Launay op zijn best!

De 16de-eeuwse della Failles zullen wel beter geweten hebben: de banden met familieleden in het veel nabijere Wevelgem waren toen immers nog zeer reëel. Ook zoon Jan della Faille hield een *memoriael* bij, waarin hij de voornaamste gebeurtenissen uit het leven van zijn talrijke broers en zussen en zijn nog talrijker kinderen noteerde. Maar ook dit document bleef niet bewaard. Dit *memoriael* en het *boecxken van afkomst* zouden de afstammelingen met hun twee voeten op de grond moeten hebben doen staan en het hoofd uit de Launay's wolken. Of prefereerde men toch liever het laatste en zijn het *memoriael* en het *boecxken* precies daarom verdwenen?

Het memoriaelboucxkin van Pieter Adornes

Een oud memoriaalboek dat - althans in de tekst - nog wel volledig bewaard is en bovendien uitsluitend aan genealogische gegevens

12 Y SCHMITZ, *Les della Faille, I Des origines au XVIIIème siècle* (Brussel, 1965, p. 31 en 67)

13 Y SCHMITZ, zie hoger, hoofdstuk 1: *Légende et vérité*. Over de tandem Jean de Launay en zijn broer Pierre-Albert, zie vooral Ch. van RENYNGHE de VOXVRIE, *Les Manuscrits de Jean de Launay*, in: *Tablettes des Flandres*, Tome 8 (Brugge, 1960). Jean (geb. Brussel, 1624) leverde al zeer vroeg in zijn loopbaan tegen grof geld valse afstammings- en adelsverklaringen af. Toen het al te gortig werd, werd hij door de Raad van Brabant vervolgd en in 1673 (bij verstek) ter dood veroordeeld. Hij zat toen al wel veilig in Holland. Alwaar hij voor een Jan della Faille, schepen van Delft, uit de Nederlandse tak van de della Failles, zijn zoveelste fantasieverhaal uit zijn mouw schudde. 14 jaar na zijn eerste veroordeling kon het Parlement van Vlaanderen, ditmaal niet bij verstek maar wel metterdaad een terdoodveroordeling uitvoeren.

gewijd is, is het *Memoriael boucxkin* van Pieter V Adornes¹⁴

De Adornes zijn wellicht niet zo onbekend voor wie enigzins met de Brugse geschiedenis bekend is: een tak van de koopmansfamilie Adorno uit Genua was rond 1270 naar Brugge gekomen. Reeds vanaf de tweede helft van de volgende eeuw behoorden zij tot de meest vooraanstaande geslachten uit het laatmiddeleeuwse Brugge. Verschillende leden waren actief in de internationale handel, vooral als makelaars voor Genuese handelaars. Niettegenstaande hun Noord-Italiaanse herkomst en hun blijvende contacten met de Genuese tak en de Genuezen waren ze volledig ingeburgerd in Brugge.¹⁵

Een telg uit dit geslacht, Pieter Adournes¹⁶, priester en kannunik van St.-Donaas te Brugge heeft in de 16de eeuw over zijn familie een genealogisch memoriaal samengesteld. Dat het memoriaal als een echte genealogie opgevat is blijkt al meteen uit de ondertitel: *de la descente ou genealogie de ceulx des Adournes es pays ou marches de par decha*. Zijn tekst is gedeeltelijk in het oudfrans, maar toch overwegend in het oud-nederlands. Stamvader van de Brugse tak is Opicius Adornes, die met graaf Gwijde van Dampierre in Afrika en Syrië reisde en in 1269 met hem terugkwam naar Frankrijk en Vlaanderen. Hij had drie kinderen en werd begraven in de Gentse St.-Pietersabdij.

De volgende folio's verhalen het nageslacht van Opicius. Dat het frans waarvan de schrijver zich bedient, eigenlijk alleen zijn eigen persoonlijke keuze was, blijkt uit het feit dat het relaas van het huwelijk uit 1443 van Anselm Adornes met Margareta van der Banck, in het nederlands is. Onze kannunik maakte bij de redactie van zijn werk gebruik van oudere genealogische memorialen van de Adornes en wanneer hij eruit citeert, citeert hij in de taal waarin deze gesteld waren en dit was het nederlands. Anselm Adornes zelf moet een genealogisch memoriaal samengesteld hebben want de bladzijden over hem, zijn echtgenote en zijn kinderen zijn in de ik-vorm gesteld:

Gheboorte van mijnen wive ende van my

Ic, Ancelmus filius Pieters was ghebooren int jaer 1424, den VIII dach van decembre ende was een saterdach alst bedaechde. Ioncvrauwe Margriete, Oliviers vander Banck dochtere, mijn wuf was ghebooren up den zondach tusschen XI ende XII noene, den VIII dach van sporcle int jaer M IIIIc XXVII

Daarna worden de geboortes van alle zestien kinderen chronologisch en zeer gedetail-

- 14 SAB, Archief familie Adornes en de Jeruzalemstichting, nr. 3, van de hand van Pierre Adournes, *presb(i)tre et Channoine de Saint Donaas - Memoriael boucxkin van diverse zaken - a(nn)o Lxv* (1565) Het betreft een afschrift uit de eerste helft van de 20ste eeuw. Waar het origineel is, is ons niet bekend. Is het in bezit gebleven van de familie van Limburg Stirum, die het familiearchief Adornes rond 1945 aan het stadsarchief schonk? Het familiearchief Adornes ging door huwelijksverbintenissen via de familie de Draeck (ong. 1710) en kortstondig de familie de Thiennes de Rumbekke (één generatie, 1826) over in de familie van Limburg Stirum (1856). Bij dit 20ste eeuwse afschrift steekt wel nog een klein boekje (formaat A6) van 12 folio's, in een 16de eeuwse zeer klein schrift, *Memo(ri)e o(ver) ons maescip*, achteraan staat eropgeschreven: 1581 Pieter Adournes ex successie(?) Dm. *Catr de la coste*. Het nr. 65 van dit fonds is een huishoudboek van Jan Adornes begonnen op 1 okt. 1528 en aangevuld tot 1536: boekhoudkundige aantekeningen, kroniekachtige notities, lijsten van Brugse wetsvernieuwingen, penneproeven, kopieën en fragmenten van kopieën van oorkonden, recepten, enz.
- 15 N. GEIRNAERT, De Adornes en de Jeruzalemkerk. Internationale contacten in het laatmiddeleeuwse Brugge, in: (red.) N. GEIRNAERT en A. VANDEWALLE, *Adornes en Jeruzalem. Internationaal leven in het 15de en 16de eeuwse Brugge* (Brugge, 1983) pp. 11-49. Over één van de zonen van Anselm, Pieter IV Adornes in het bijzonder, zie: M. BOONE, M. DANNEEL en N. GEIRNAERT, Pieter IV Adornes (1460 - ca. 1496): Een Brugs patriciër in Gent, in: *Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, Nieuwe Reeks, dl. XXXIX (Gent, 1985), pp. 123-147. Deze Pieter IV Adornes was gehuwd met Catharina Utenhove, zuster van Philippa Utenhove, de tweede vrouw van raadshere Jacob Donche, die vermeld wordt in onze noot 5. Toen Jacob Donche naar Dendermonde verhuisd was, verhuurde hij zijn woning aan de Gentse Lievebrug aan zijn zwager Pieter IV Adornes.
- 16 De naam van de familie wordt in de historische bronnen in veel varianten gespeld. De spelling *Adornes* is van recente datum en komt als zodanig niet in de bronnen voor, net zo min als de oorspronkelijke genuese naam *Adorno* in Brugge gebruikt werd.

leerd opgesomd (waarbij we ons hier beperken tot het eerste kind als voorbeeld):

De gheboorte van mijn kinderen bider voorseiden Joncvrauwe Margriete

Jan mijn eerste kind ende zuene die ic hadde byder voorseiden joncvrauwe Margriete, was ghebooren den VIIIe in ougst, tusschen een ende twee naerden noene up eenen saterdach, ende hief uter vonte Pieter Adournes mynen vadere, Ant(on)e Broucx, Pauwels Dorie Jenevois,¹⁷ Joncvrauwe Olivier vander Banck weduwe ende Joncvrauwe Adournes Jacops wijf, int jaer M. IIIIc XLIII¹⁸

Naar de gewoonte in de hogere kringen van die tijd kregen de kinderen bij hun doop meestal drie peters en twee meters. Bij vier van de kinderen staat in de marge erbij vermeld: *begraven te Jheruzalem*. Uiteraard wordt hier niet de stad Jeruzalem, maar wel de Brugse Jeruzalemkerk bedoeld. Anselms vader en oom hadden een pelgrimstocht naar Jeruzalem gemaakt en hielden er een zo grote verering van Jeruzalem en de Heilige Plaatsen aan over, dat zij deze wilden verstenen en vereeuwigen in de bouw van een privé kapel, waarvan de ongewone vorm van de toren gemodelleerd zou zijn naar wat zij in het Oosten gezien hadden.

Daarna vervolgt de auteur, met een rubriek die blijkbaar was *ghetrocken uut een houdt quayer gheschreven metter handt van dher Aernhoudt Adournes*. Hier schrijft hij een staat van verdeling van goederen van het gezin van Pieter Adornes en Lysbette van de Walle van mei 1399 over waaruit hij voornamelijk de genealogische gegevens vermeldt. *Extraict uut zelve quayer* is ook nog de verdeling tussen Lysbette Hosten en Heindric Braderycx van 1407 en *noch ghetrocken uut voorgaende quayer*, het huwelijkscontract tussen Pieter Adornes en Lysbette Bradericx van maart 1420.

Vervolgens, *getrocken uut een out billet gheschreven met den eighen handt van heer Arnoudt Adournes* lezen we de gedetailleerde gegevens over de geboorte van Arnoud en vrouw, hun huwelijksbelofte, de eigenlijke trouw, waarbij telkens de datum wordt gegeven, en alle geboortes van hun kinderen en de professiedatum van een zoon van Arnoud die religieus werd. En zelfs komen we te weten wanneer Arnoud ooit eens verhuisde binnen Brugge

naar de parochie St-Anna: *ende St Annen ghinc ic wonen den II april 1482*

Over het gezin Agnes Adornes en Andries de la Coste wordt volgens hetzelfde stramien, eerst de details gegevens over beide personen en daarna over elk van hun elf kinderen. In een *extraict du mariage de Sr Andries de la Coste avec Damoiselle Agniete Adournes, anno 1512*, worden zowaar zelfs alle aanwezigen opgesomd.

En zo vergaat het ook het gezin van Jan Adournes, heer van Nieuwenhove en Catharina de Matinee (=Metteneye) en hun tien kinderen. Van de kinderen worden ook hun huwelijken vermeld en de geboortes in deze laatste gezinnen.

De compilerator van dit genealogisch handschrift, priester Pieter Adornes wil ook graag nog wat kwijt (en ditmaal in het nederlands) over zijn eigen activiteiten, want *hiernaer volghen de ghueene die ic Pieter Adournes vande heleghe vonte gheheven hebbe*: Doopsels die hij toegediend heeft en die voor hem belangrijk zijn worden opgesomd, meestal uit het geheugen geplukt: *eerst (naer mijn beste onthout) hebbe gheheven van de heleghe vonte inde kercke van Ooscamp . . . 1556*. Hij doopte in veel diverse plaatsen, zoals in de Brugse parochiekerken St-Walburga en St-Gillis, maar ook te *Mecchele* en *Vlaetzele* (Mechelen en - wellicht - Vladslo bij Diksmuide). Het blijft niet alleen beperkt tot familieleden, er is immers ook *een arbeyders kint inde Inghelsche straete* bij. Kinderen van zijn broer, zijn ontvanger, zijn kozijn, werden door hem gedoopt *inde capelle van Jheruzalem*. Aldus passeerden dertien personen de revue.

Het laatste gedeelte van het memoriaal is vooral aan begrafenissen gewijd: *S'ensuit l'estat*

17 Gênevois, inwoner van Gênes, Genua (Genuees). Ook bij andere kinderen komen Genuezen als doopheffer voor, wat hun blijvende contacten met de inwoners van hun stad van oorsprong aantoont.

18 De andere kinderen waren geboren in 1445, 1448, 1450, 1451, 1453, 1454, 1456, 1457, 1459, 1460 (in het afschrift staat 1455 ongetwijfeld een transcriptiefout in deze in romeinse cijfers weergegeven jaartallen) 1462, 1463, 1465, 1466, 14. . (van het laatste kind zijn het tiental en de eenheden niet gespecificeerd).

de l'enterrement de Messire Arnout Adournes p(res)b(ite)r. a(nn)o 1517 Alle aanwezigen netjes in vijf categorieën (van resp. 19, 7, 14, 70 en 7 personen) opgedeeld, worden bij naam genoemd. En in groep worden ook *la nation des Florentins en la nation des Jennevoix*, vertegenwoordigers dus van de Florentijnse en Genuese gemeenschap te Brugge, vermeld.

Als hij de uitvaart van Anselm Adornes wil verslaan, gaat hij weer te leen bij een andere schrijver: *Van den Doot ende Uutvaert van Mer Ancelmus Adournes, here van Corthuy 1483, ghetrocken uut den gheschreven Chronicke*, zoals hij in de marge aanstipt Anselm Adornes, de eigenlijke bouwer van de Jeruzalemkapel, was in Schotland vermoord geworden en aldaar begraven in *een stedeke in Schotlant gheseit Lyscusin*. (Linlitglow) *Ende upden derden dach van maerte 1483 stil Rome dede men het uutvaert te Brugghe over hem inde capelle gheheeten Jherusalem*.

En *ghetrocken uut een zeer oud quayer ghevonden in sterfhuus van d'heer Gab. de la Coste* kan hij nog de 48 aanwezigen op de begrafenismaaltijd citeren en ook over de begrafenis van Catherina Metteneye geeft hij een lijst van 57 personen

Alles samen vormt dit memoriaal een zeer uitzonderlijk genealogisch document. De aantekeningen zijn zeer precies: voor elke boreling, datum en dag van de week en alle doopheffers telkens vermeld. Men vindt er gegevens getrokken uit huwelijkscontracten en gegevens over begrafeningen. Ook blijkt ten overvloede dat Pieter V Adornes lang niet de eerste in zijn familie was om genealogische gegevens in een memoriaal te noteren.

Een Italiaanse koopmanstraditie.

Het op schrift stellen van familieherinneringen bij de Adornes was geen individuele familietrek, maar zij schreven zich hierbij in, in een traditie die zij uit hun geboorteland mee geïmporteerd hadden.¹⁹

Bij Italiaanse kooplui bestond inderdaad reeds lange tijd de gewoonte om allerlei anna-

len, *ricordanze* genoemd, op te stellen. Deze waren gegroeid uit de vele aparte rekeningboeken waarin hun economische verrichtingen waren vastgelegd. Een van deze rekeningboeken bevatte bij uitstek vertrouwelijke en geheime inlichtingen, *libri segreti* genoemd, enkel bestemd voor de naaste familieleden en erfgenamen

Al in de tweede helft van de veertiende eeuw was in Italiaanse koopmansmiddens een gewoonte gegroeid van het bijhouden van een apart boek met allerlei familieherinneringen. Van kooplui uit bv. Firenze alleen al zijn méér dan honderd dergelijke boeken bewaard gebleven. Eén van deze aantekenaars verwoordde zijn bedoelingen heel duidelijk: "*Zijn afkomst, zijn verleden, de omstandigheden waarin zijn ouders hebben geleefd en goederen hebben verworven: dat zijn dingen waarover een mens graag vertelt . . .*"²⁰ Het schrijven van zijn *Chronica domestica* was ter ere van de "*eeuwige gedachtenis van mijn afstammelingen en van de anderen van de casa Velluti . . .*" (=de familie Velluti waartoe de schrijver behoort).

Toch merken we hierbij meteen op dat die traditie ook buiten koopmansmiddens bestaan heeft: het al hogergenoemde *bouccken van afkomst*, opgesteld door Gillis van der Faelge, een grootgrondbezitter, was nog opgemaakt op een tijdstip dat de eerste handelondernemer in de familie nog lang niet geboren was. Ook de memorialen uit resp. 1479 en 1480 van Philips Wielant en Jan van Dadizele, die een uitgebreid genealogisch deel bevatten, ontstonden in families helemaal buiten het koopliedenmilieu.²¹ Maar of de traditie in niet-handelaarsfamilies op een geheel onafhankelijke manier ontstaan is, is vooralsnog niet duidelijk, de traditie van de Italiaanse kooplui kan misschien wel het voorbeeld geweest zijn voor ook andere families. Eén van de oudst bekende memorialen, het memoriaal van Simon de Rikelike over de periode 1323-1336 bevat in hoofdzaak rekeningen van inkomsten en uitgaven i.v.m. het grote landbouwbedrijf

19 M. GREILSAMMER, zie verder, pp. 13-16.

20 Donato VELLUTI, *La Cronica Domestica (1367-70)*, ed. I. del Lungo en G. Volpi (Florence, 1914).

21 Wij hopen in een andere bijdrage, die memorialen, alsook nog enkele andere (van Caukercken, Dierkens,) te bespreken.

van de auteur, naast erfenisverdelingen en voogdijrekeningen.²²

Een hypernauwkeurig genealogisch memoriaal: Lowijs Porquins Memorieboek

In 1563 werd te Antwerpen door Lowijs Porquin (geboren te Chieri, 1521, + Bergen-op-Zoom, 1573) een boek in druk gegeven, dat hij bestemd had voor zijn kinderen en zijn nauwe verwanten.²³ Deze Italiaanse immigrant uit Piëmont, was op 18-jarige leeftijd zijn geluk als geldschieter gaan beproeven in de Nederlanden en had zich een kwart eeuw later opgewerkt tot een zeer gefortuneerd zakenman. Hij kon zich de luxe van een dergelijke privé-uitgave wel veroorloven.

Zijn werk bestaat uit twee delen. Het eerste deel draagt de titel *Een Lieflick Memorie Boeck, Rhetorijckelijc ghestelt, inhoudende die gheboorten, gheslachten, wapenen, devijsen, reysen met den trouwedach van Lowijs Porquin ende Magdalena zijn wettighe huysvrou, oock die gheboorten en sterfdaghen van haer beyder kinderen*. Het wordt gevolgd door een tweede deel: *Den uutersten wille van Lowijs Porquin deur hem ghecomponereet in prose by maniere van een Lieflijck Testament Inhoudende veel schoone Leeringhen tot Instructie ende stichtinghe van zynen kinderen*.²⁴ Dit tweede deel is zijn geestelijk testament en is stichtelijke literatuur die hij ook voor een ruimer (jeugdig) publiek nuttig acht. De boekdrukkers zagen wel brood in dit tweede deel dat als pedagogisch werk voor de opvoeding van jonge kinderen geknipt leek. Het werk van Louis Porquin heeft dan ook nog tot 1726 talrijke herdrukken gekend, maar al vanaf 1575 met definitieve weglating van het eerste deel dat omwille van zijn louter genealogische en biografische informatie toch alleen leden van de familie Porquin kon interesseren.

In het kader van dit artikel interesseert ons vooral het eerste deel. Daarin verwijst Lowijs Porquin expliciet naar *een goede usantie in voortijden ghepleecht*. Hij doelt natuurlijk op de traditie van genealogische memorialen binnen Italiaanse koopliedengeslachten.

In zijn genealogisch memoriaal tekende Porquin alle details op over elk van zijn kinderen, het juiste tijdstip van hun geboorte, de namen van peter en meter, de overlijdensdata van jong overleden kinderen, de ligging van hun graf. Met een bijna onwezenlijke nauwkeurigheid, op het maniakele af, weet hij te vertellen dat hij zelf geboren werd op 13 mei 1511 op een dinsdag en nog wel om negen uur in de voormiddag en nog dezelfde dag gedoopt werd in de O.L.Vrouwkerk rond vesperstijd en dat hij Lowijs genoemd werd naar Lodewijk IX de Heilige van Frankrijk. Hoeveel lezers zouden hun eigen geboorte en doop met zoveel nauwkeurigheid kunnen navertellen?

Hij beschrijft zijn vaderlijke en moederlijke familie en de begraafplaatsen van zijn beide ouders zowaar tot op enkele meters nauwkeurig. Volgt een kozijn van moederlijke zijde en diens negen kinderen, en dan zijn eigen drie oudere broers, de oudste met vijf kinderen, een tweede, ongehuwd te Palermo in Sicilië overleden, en een derde met negen kinderen, die allen bij naam genoemd worden, geboren en verblijvend in Piëmont. Lowijs was dus blijkbaar (tot op dit punt in zijn verhaal) de enige die zijn land verliet voor het Noorden.

22 J. DE SMET, *Het memoriaal van Simon de Rikelike, vrijlaat van St.-Pieters-op-den-Dijk* (Brussel, 1933), origineel in Rijksarchief te Brugge.

23 Een uitvoerige studie over dit boek vindt men in: M. GREILSAMMER, *Een pand voor het paradijs, Leven en zelfbeeld van Lowijs Porquin, Piëmontees zakenman in de zestiende-eeuwse Nederlanden* (Lannoo, Tielt, 1989).

24 Het boek was *Gheprint Thantwerpen inde gulden Roose by Ameet Tavernier Lettersteke*. Zijn drukker Amaat Tavernier (1522-1569) was niet de eerste de beste drukker, maar had als graveerder en lettergieter toen reeds een internationale faam. Hij had in 1559 een Vlaams *civilité*-lettertype op de markt gebracht, een drukletter die het gotisch-cursieve handschrift van die tijd zo getrouw mogelijk imiteerde en waarin ook Porquins werk werd gedrukt. Dit *civilité*-lettertype werd genoemd naar een werk van Erasmus, *De Civilitate Morum Puerillium Libellus*, een boek over *goede manierenlycke zeeden*, (zoals een eerste Nederlandse vertaling genoemd werd) bestemd voor de opvoeding van de kinderen. Over dit lettertype, zie bv. P. DONCHE, *Civilité* lettertypes als model voor gotisch cursieve schrijfvormen, in: *Vlaamse Stam*, jrg. 26, nr. 6 (juni 1990), pp. 341-346.

Met de precisie van een Zwitsers uurwerk wanneer het op data aankomt, beschrijft hij daarna zijn reis en opeenvolgende verblijven: Hij verliet Chieri op 20 januari 1529 en kwam te Brussel aan op zaterdag 20 februari 1529, waar hij een jaar verbleef. Op maandag 14 februari 1530 verhuisde hij naar Nijvel, waar hij ook een jaar verbleef. Op 28 februari 1531 kwam hij naar Antwerpen en verbleef er twee jaar. Op 17 februari 1533 keerde hij terug naar Chieri, samen met zijn oudste broer Frans. Zijn oudste broer schijnt dus toch ofwel met hem de reis naar de Nederlanden gemaakt te hebben of toch tenminste hem achterna te zijn gereisd (en ook zijn broer Bernardijn blijkt uit archiefonderzoek al in 1520 in Luik te hebben verbleven, dus lang voor zijn broers). Hij verliet opnieuw Chieri na twee jaar en tien maanden verblijf voor Nijvel. En zo gaat het nog verder, steeds opnieuw weer op de dag na, vertrek en aankomst meldend, van Nijvel naar Sluis (1537), Zierikzee (1538), Middelburg (1547) en Bergen-op-Zoom (1556) waar hij uiteindelijk definitief blijft tot aan zijn dood.

Vervolgens komt het wapenschild en devies van de familie aan de beurt. Daarop volgen de gegevens over zijn vrouw Magdalena Muelenaers, geboren te Brugge op maandag 22 juli 1521 om twee uur in de morgen.²⁵ Daarna laat hij schijnbaar zijn echtgenote zelf in de ik-vorm het verhaal van haar familie uit de Brugse St.-Gillis parochie vertellen. Zij kent evenwel niet de familienaam van haar moeder, weet enkel dat zij van Sint-Truiden was. Haar enige broer en diens kinderen worden ook alle bij naam genoemd. En evenzo voor de gezinnen van twee zusters van haar vader.

Lowijs en Magdalena verloofden zich met elkaar op zondag 4 juli 1540 om acht uur in de morgen en huwden de 13de daarop om zeven uur 's morgens in de Brugse St.-Walburgakerk. (vroeg vogels) Het feest ging door in het gastenverblijf van de St.-Bertijsabdij.

Vervolgens wordt lang uitgeweid over het wapen en het devies van de familie Muelenaers. Tot slot passeren nog alle elf kinderen van hun gezin de revue: van hun geboorte en doop wor-

den weer uiterst preciese tijdsaanduidingen gegeven, waarbij ook de doopheffers al even nauwgezet worden opgesomd en soms toegelicht. Zeven kinderen die op jonge leeftijd overleden krijgen over hun overlijden, begrafenis en begraafplaats een al evenzeer hypernauwkeurig extra verslag toebebeeld.

Het genealogisch memoriaal van de familie van Halmale

Een ander 16de eeuws memoriaal dat uitsluitend bedoeld was voor genealogische gegevens is dit van de Antwerpse familie van Halmale.²⁶ De auteur is Hendrik van Halmale, geboren in 1549²⁷, zoon van Constantijn en Catharina van de Werve. Hij was vijf keer burgemeester van Antwerpen. Hijzelf en zijn andere familieleden waren samen goed voor 30 verkiezingen in een burgemeestersfunctie in de metropool.

25 Het lijkt ons erg vreemd dat hij zo nauwgezet ook het geboortuur van zijn vrouw weet mede te delen. Was een dergelijke hoge precisie in tijdsaanduidingen misschien niet ongewoon bij Lombardische handelsfamilies, het lijkt bijna ongeloofwaardig dat in de bescheiden familie van zijn vrouw een dergelijke traditie van nauwkeurigheid ook zou bestaan hebben. Anderzijds moeten we toegeven dat de weekdagen die hij bij data vermeldt telkens weer, na verificatie, blijken te kloppen. Enkel vreemd is dat zijn data dan wel moeten opgegeven zijn in 1 januari nieuwjaarsstijl, terwijl zowel in zijn streek van herkomst, als in de Nederlanden resp. de Boodschapsstijl (Nieuwjaar op 25 maart) en Paasstijl (Nieuwjaar met Pasen) in voege zijn. Of was in handelsmiddens reeds de veel eenvoudigere 1 januari nieuwjaarsstijl van toepassing om alle verwarring die die andere stijlen meebrachten te vermijden?

26 Burggraaf de GHELLINCK VAERNEWYCK, *Un livre de raison anversois du XVIe siècle. Les van Halmale* (Antwerpen, de Backer, 1904) met volledige transcriptie van de tekst van het memoriaal. Zijn werk bevat, naast de eigenlijke transcriptie en commentaren ook een studie van de genealogie van de van Halmale's, beperkt gehouden tot de personen die ook in het memoriaal het onderwerp uitmaken.

27 Zijn memoriaal vermeldt 1 maart 1548, de vrijdag voor Pasen. Gezien in Vlaanderen tot 1575 de Paasstijl nog in zwang was (jaarcijfer gewisseld met Pasen), is dit in onze huidige 1 januari stijl, 1549.

Het memoriaal geeft strikt chronologisch 53 aantekeningen over de periode 1543 tot 1626. Het eigenlijke memoriaal wordt nog gevolgd door heel wat wapenschilden en afschriften van grafschriften over de families uit de 16 kwartieren van Willem van Halmale (+ 1553), vader van Constant, de vader van Hendrik.

In Hendriks memoriaal worden op de onder-tussen bekende wijze, de geboortes opgesomd met datum, uur en doopheffers van al zijn broers en zussen. Dit kan Hendrik uiteraard niet uit eigen herinnering geput hebben en moet dan ook bijgevolg overgenomen zijn uit een ouder memoriaal van wellicht zijn vader.

Een vernieuwende tendens die hier reeds kan waargenomen worden, is dat naast puur genealogische gegevens, nu ook biografische gegevens aan het papier worden toevertrouwd. Zo schrijft Hendrik over zijn eigen kindertijd dat hij in een school werd uitbesteed, in 1566 in Lier verbleef, in 1568 te Leuven een jaar aan de universiteit doorbracht, om daarna naar de universiteit te Douai (1569) te trekken, waar hij in 1572 licentiaat *in beyde de rechten* (kerkelijk en burgerlijk recht) werd. Hij studeerde er samen met zijn broer Godfried, die intrad bij de Chartreuzen te Leuven. In 1574 trok hij naar Brussel voor een praktijkstage bij een rechter, maar drie jaar later in 1577 werd hij al schepen van Antwerpen.

Naast nog enkele geboortes van verwanten, vermeldt hij voor het jaar 1590 zijn eigen huwelijk (22 juli) en wel *smorghens omtrent den ses uren soo troude wy*²⁸ (een nog vroegere vogel).

Wanneer hij het heeft over de familiegebeurtenissen in zijn eigen gezin is hij uitermate precies in de tijdsaanduiding, soms tot op de minuut na: 1591 *Op de XIII. Decembris int selve jaer op Ste Nicasius dach op eenen Saterdag ghelach myn huysvrouwe in het huys ghenoeemt de groote lelie, toebehoirende d'erfghenamen van Moucheron in den Mansstrate, van eenen ionghen sone, omtrent een quartier ende vyff of ses minuten voir des ses uren voer noen, die welcke t' Sondaechs daer nae in Onser Liever Vrouwen kercke wert kersten ghedaen ende was peter j Willem van Halmale myn broer doer j Michiel van Halmale ende pete je. Clara van Halmale, myn moeye ende ghaven hem*

den naam van Willem die heere wel hem bewaeren tot synder sielen zalicheyt. Men moet wel geloven dat hij in eigen huis een uurwerk raadpleegde, want in hartje winter om twintig voor zes 's morgens, waren alle torenuurwerken wellicht nog in diepe duisternis gehuld.

Zijn memoriaal bevat ook veel gegevens over zijn loopbaan in het stadsbestuur en enkele ontwikkelingen die zich daar voordeden. Ook de aankoop van zijn huis op 5 juli 1595 beschrijft hij heel nauwkeurig. Het huis, genoemd *St Pieter en St Pauwel* kocht hij voor *325 gulden erfelijk synde int capitael 5200 guldens*. Hij betaalde 1000 guldens meteen (en specificeert zelfs in welke munten: dubbele spaanse pistolen, enkele spaanse pistolen, franse kronen, Philipsdaalders). In december betaalde hij nog eens 1000 guldens en specificeerde opnieuw in detail in welke munten, waarbij de verscheidendheid nu zelfs nog groter is: er zijn nu ook nog bij o.a. 13 italiaanse pistolen, een 1 Roosen nobel, 1 angeloot, 1 carolusgulden, 7 rijksdaalders, 40 franken, allemaal dus in kleine hoeveelheden. Misschien vond hij dit wel een goede gelegenheid om van zijn veelsoortig kleingeld af te geraken. Bij zijn twee latere betalingen, van 400 en 800 gulden kon hij zich in elk geval beperken tot één enkele munt. De 2 000 gulden die dan nog te voldoen bleven, daarvoor had hij afbetaling geregeld met een jaarlijkse erfelijke rente van 125 gulden.

Hendriks aantekeningen lopen nog tot 1606. Daarna is het zijn gelijknamige zoon Hendrik die zijn vaders memoriaal vanaf 1618 verder aanvult. Hij opent met zijn ondertrouw, maar laat aanduiding van het uur weg en geeft ook minder detail als hij heeft over zijn huwelijk. Over zijn eigen loopbaan in het stadsbestuur tekende hij zelfs hoegenaamd niets op, niettegenstaande hij een nog belangrijker rol dan zijn vader speelde. Tot 1626 vinden we slechts zeven aantekeningen, namelijk de geboortes van zijn kinderen. Slechts bij één ervan (Constant, geboren

28 22 juli 1590 (1 januari stijl, zoals toen in de Zuidelijke Nederlanden sinds 15 jaar gebruikelijk was) is een zondag. Zes uur 's morgens is wel erg vroeg, maar misschien was dit het enige uur dat nog vrij was voor de reeks van zondagsmissen aanving?

1622) vermeldt hij dat deze in 1643 licentiaat in de rechten werd in Leuven en hetzelfde jaar kanuniek in de O.L.Vrouwkerk van Antwerpen.

Een autobiografie in een genealogisch memoriaal: het memorieboek van Pieter Seghers

Het doordringen van de opvattingen van de Renaissance in onze gewesten, bracht ook een vernieuwde houding van de mens ten opzichte van zichzelf mee. Veel meer dan vroeger werd het individu belangrijk. Dit weerspiegelt zich dan ook in het steeds ruimere belang dat in memorialen gegeven wordt aan gegevens van levensbeschrijvende aard en zelfs tot het ontstaan van uitgebreide autobiografieën. Het memorieboek van Pieter Seghers (1551-1621) weerspiegelt deze nieuwe geestesgesteldheid zeer goed.

Op 35-jarige leeftijd schreef deze Gentenaar een uitvoerig levensverhaal van zijn geboorte, jeugd en beroepsleven. Geboren als zoon van een ambachtsman, verkoos hij handelaar te worden. Hij maakte daartoe talrijke reizen in West-Europa en woonde afwisselend te Londen, Cadix, Sevilla en Antwerpen. Aanleiding om zijn herinneringen neer te schrijven was wellicht zijn huwelijk in 1586 met de dochter van de Antwerpse koopman voor wiens handelshuis hij sinds geruime tijd werkte. Enige tijd na zijn huwelijk keerde hij terug naar zijn geboortestad. Daar trekt hij zich later terug uit de actieve handel, maar legt zich toe op stedelijke bestuursfuncties. Hij wordt er meermaals schepen en tesorier.²⁹

Tussen het uitvoerig verslag van zijn belevenissen in het handelsleven door, vermeldt hij ook inlichtingen over zijn verwanten, al zijn deze beperkt tot de allernaaste familieleden: ouders, echtgenotes, kinderen. Maar hij had nooit broers of zusters gehad, zodat we niet weten of hij, indien hij er wel had gehad ook niet over dezen zou uitgebreid hebben. Zijn geboortedag 9 juni 1551, weet hij correct te situeren op een dinsdag en hij vermeldt er ook zijn geboortuur, tussen tien en elf uur bij terwijl ook de namen van peter en meter precies opgegeven worden.

Weekdagen van data zijn voor hem belangrijk want tot zijn eigen verbazing stelt hij vast dat de meeste gelukkige gebeurtenissen in zijn leven op een dinsdag plaatsgrepen (geboorte, eerste reis, indiensttreding bij een Antwerps koopman die zijn schoonvader zou worden, zijn huwelijksdag). Al deze vele data kunnen, wanneer hij zijn memorieboek start, niet uit het geheugen geciteerd zijn, wellicht vond hij ze terug in de aantekenboeken van zijn economische activiteiten. Over zijn huwelijk geeft hij zeer preciese details en hij vermeldt ook de voornaamste genodigden op zijn bruiloftsfeest (dat drie dagen duurde). Achteraan in zijn memoriaal noteerde hij ook de namen en geboortedata van de kinderen van zijn schoonvader Pieter Arnouts die deze had bij zijn twee echtgenotes. Terloops vermeldt hij erbij dat hij die overgeschreven heeft uit een boek van zijn schoonvader. Misschien was het wel zijn schoonfamilie die hem op het idee bracht een eigen memorieboek te schrijven.

Zijn eerste vrouw overlijdt echter na zes jaar huwelijk in het kraambed van een eerste kind. Nog eens zes jaar later hertrouwt hij. Hij geeft in zijn memorieboek nog wel bijzonderheden over zijn tweede echtgenote, maar zijn aantekeningen zijn lang niet zo uitvoerig meer: hij beperkt zich tot wetenswaardigheden over zijn functies in het stadsbestuur maar vooral over de geboortes van de zes kinderen uit zijn tweede huwelijk en het overlijden op jonge leeftijd van drie ervan. Ook geeft hij details over de stappen die hij ondernam in hun opvoeding. Het tweede deel is dus nog maar weinig op zijn loopbaan gericht maar in hoofdzaak op zijn gezin, waardoor het veel meer gaat lijken op een klassiek genealogisch memoriaal.

Wanneer hij zelf overlijdt in 1621 maakt zijn weduwe in zijn memoriaalboek daar een aantekening over. En wanneer deze laatste acht jaar later op haar beurt overlijdt, is het een schoonzoon die het memoriaal van zijn schoonvader aanvult met de vermelding van haar overlijden.

29 K. DEGRYSE, *Pieter Seghers, een koopmansleven in troebele tijden* (Antwerpen-Baarn, 1989)

De traditie verdergezet.

Ook in meer recente tijden bleef de traditie om familiegegevens te noteren in aantekenboeken naast gegevens betreffende de economische bedrijvigheid, het bezit of nog allerlei andere zaken uit het persoonlijk leven nog in zwang. Twee voorbeelden:

In het rekeningenboek van Jacobus Martens (geb. Opoeteren 1772) vinden we naast rekeningen, huurcontracten, indiensttredingen en remedies voor kwalen, ook diverse gegevens van familiekundige aard in een hoofdstuk getiteld: *Voor Memori: "Register van geboorten"*. We lezen er de eigen geboortedatum van de auteur en deze van zijn echtgenote, hun huwelijksdatum en de geboorte- en overlijdensdata van hun negen kinderen. In hetzelfde register tekende ook zijn zoon Hubertus (Opoeteren, 1810- As, 1882) de geboorten van zijn zeven kinderen op.³⁰

In het grootboek van Renier Nicolaas Antonius Wijnands (Tongeren, 1816 - Hasselt, 1871) vindt men gegevens over zijn ouders, zijn huwelijk (alweer met vermelding van het uur), kinderen en hun doopheffers tussen allerhande andere notities zoals aankopen, bezittingen, winst- en verliesrekeningen.³¹

* * *

In de voorgaande voorbeelden zagen we dat het nauwkeurig aantekenen van genealogische gegevens betreffende het eigen gezin of de naaste verwanten al van minstens de late middeleeuwen dateert. En dat dit bij handelaars misschien meer het geval was dan bij andere geletterden uit de samenleving, maar toch zeker niet tot deze groep beperkt.

De gegevens uit de memorialen waren neergeschreven uit de eigen herinnering van het verleden of naarmate dat in het eigen gezin geboorten, huwelijken of overlijdens zich voordeden, op het ogenblik zelf. Voor genealogische gegevens betreffende verdere voorouders of verwanten ging men te rade bij de memorialen van andere familieleden voor zover er beschikbaar waren. Nergens in de gevallen die we bestudeerd

hebben blijkt dat er enig onderzoek in documenten, andere dan wat in bezit van familieleden was, bij te pas kwam.

En toch zien we dat al van het eind van de 16de eeuw af, er vele generaties overspannende en breed uitgewerkte genealogieën opgemaakt werden. Sommige gingen hierin verder door zich niet alleen tot de eigen familie te beperken, maar hun activiteiten te verruimen tot deze van nog tal van andere families. In de 17de en latere eeuwen zien we zelfs omvangrijke genealogische verzamelingen ontstaan.³²

Indien genealogische memorialen hierin een rol gespeeld hebben, dan moet de traditie wijdverspreid geweest zijn. Maar zij kunnen lang niet de enige bronnen geweest zijn die aangeboord werden. Onderzoek in familiearchieven, maar ook wel in archieven van bestuurlijke en kerkelijke instellingen moeten er bij ook betrokken geweest zijn. Feodaal archief zal wel een primordiale bron geweest zijn omdat door het volgen van de overerving van leengoederen (in principe steeds in zijn geheel op de oudste zoon of dochter) ook een draad van afstamming kan gevolgd worden. Graftschriften in de kerken en verzamelingen van opgetekende graftschriften zullen ook wel een geliefkoosde bron geweest zijn.

Van het onderzoek van genealogen in de 17de en 18de eeuw zijn ons eigenlijk in hoofdzaak alleen de resultaten bekend, maar de manieren waarop zij te werk gingen kunnen we hoogstens indirect gissen uit die gepresenteerde resultaten. Bronvermeldingen waren toen ofwel hele-

30 M. DRIESSEN, Dagboek uit vervlogen tijd. Relas van afstammelingen van een generatie uit de 18de en 19de eeuw uit Opoeteren en As, in: *Vlaamse Stam*, jrg. 1975, pp. 205-224.

31 Zie F. GOOLE, Uit het "Grootboek" van R. N. A. Wijnands, in: *Vlaamse Stam*, jrg. 1970, p. 201.

32 Bv. de omvangrijke handschriftelijke verzamelingen van Cornelius Gailliard (1520-1565), Jacobus Antonius Kerckhof (1625-1685), Marius Voet (+1685), Butkens e. a. of de gepubliceerde werken van Philippe de l'ESPINOY, *Recherches des antiquitez et noblesse de Flandre* (Douai, 1632), Le CARPENTIER, *Histoire généalogique des Pais-Bas, de Cambrai et du Cambrésis* (Cambrai, 1664), SMALLEGANGE, *Nieuwe Kronyk van Zeeland* (1696).

maal geen ofwel zowat de laatste bekommernis. Van enige handgeschreven, laat staan gedrukte handleiding hoe men genealogisch onderzoek moet aanpakken is er voor die tijd nog lang geen sprake. Hiervoor moet gewacht worden tot de tweede helft van de 19de eeuw alvorens enkele zeldzame handleidingen verschijnen, die dan vaak nog zeer algemeen van opzet zijn.³³ Pas in de 20ste eeuw verschijnen er echte handleidingen.

Het is zeer uitzonderlijk dat een genealoog in het document dat het resultaat van zijn opzoekingen bevat, zich ook nog eens wil uitlaten over de manier waarop hij te werk gegaan is en zijn geraadpleegde bronnen in extenso aan de lezer meedeelt.

Een dergelijke uitzondering vinden we in de handschriftelijke genealogie van de familie de Dous, samengesteld in de eerste helft van de 18de eeuw door pater Raphaël de Dous.

Het genealogisch handschrift van Pater Raphaël de Dous

Pater Raphaël de Dous, kapucijn, was de zoon van Guillielmus II de Dous, vroedmeester en stadschirurgijn van het O L Vrouw Gasthuis van Ieper. Ook zijn grootvader Guillielmus I was chirurgijn geweest te Lo. Toen hij zijn werk afsloot in 1742 had hij er naar eigen schrijven 23 jaar onderzoek op zitten. Maar wellicht was hij er zelfs al in 1713, dus bijna 30 jaar geleden mee begonnen.³⁴

Het is hier niet de bedoeling de genealogie van de familie de Dous, zoals opgezocht door pater Raphaël³⁵ weer te geven. Wat ons in dit artikel aanbelangt is wat hij ook verhaalt over hoe hij die opzoekingen verricht heeft. Voor een goed begrip is het evenwel noodzakelijk in het kort de familiegeschiedenis te verhalen zoals hij ze vertelt.³⁶

De familie de Dous stamt uit Bourgondië uit de 15de eeuw. Stamvader is een Charles de Dous, gehuwd met een verwante, Gilberta de Dous. Hun eerste zoon, eveneens Charles, gebo-

ren te Dijon in 1430 was Eerste President van het Parlement (gerechtshof) van Dijon en heer van Vesoul. Hij huwde zijn nicht Rosemonde de Saunier, bij wie hij negen zonen en zes dochters had.

Alle negen zonen kozen voor een militaire carrière. Zij streden voor de franse koningen tegen de Habsburgers of de Engelsen. De oudste zoon, geboren in 1456 had een regiment van 1000 ruiters op eigen kosten op de been gebracht dat naar hem het regiment van Vesoul werd genoemd. Na de slag van Guinegatte³⁷ tegen Maximiliaan van Oostenrijk (de kersverse echtgenoot van Maria van Bourgondië) en de verovering van Dôle (Franche-Comté) werd hij gouverneur van deze stad. Hij overleed echter tijdens de feestelijkheden bij de viering van de Vrede van Atrecht in 1482. Zijn titels en zijn regiment werden geërfd door zijn onmiddellijk jongere broer. Deze sneuvelt te Navarra in 1495. Nog zes andere telkens jongere broers erven op hun beurt de titels en het regiment de Vesoul. Maar al evenzeer sneuvelen ze alle in één of andere strijd, resp. in Guinegatte 1513, Marignan 1515, Doornik 1521, twee broers te Padua (It.) in 1525 bij de grote overwinning van keizer Karel V op Frans I van Frankrijk. De zesde overleed in 1544 in Terwaan waarnaar hij overgebracht was, getrof-

33 Bv O LORENZ, *Lehrbuch der gesammten wissenschaftlichen Genealogie* (Berlijn, 1889); O FORST de BATTAGLIA, *Wissenschaftliche Genealogie. Ein Einführung in die wichtigsten Grundprobleme* (Bern, 1948).

34 Op blz. 27 vermeldt hij dat hij een zekere Anne Marie de Dous reeds had *uytgeligt* [= uitgevraagd] in 't jaer 1714 alsoock Fausta Devisscher, haer soons huysvrauwe twyntig jaeren daernaer, in 't jaer 1734. De opsomming van zijn lange lijst van geraadpleegde bronnen [blz. 14] leidt hij in met de woorden: *De boeken en registers de welke mij tot het maken desen geslagtboom in handen gekomen sedert 't jaer 1713*.

35 KBB, Fonds Merghelynck.

36 Het is evenmin hier de bedoeling om de historische juistheid in elk detail te verifiëren. Dit zou een studie op zich zijn. We houden ons hier aan zijn verhaal.

37 Thans Enguinegatte (Ingwinegate) een dorpje op een 15-tal km ten zuiden van St.-Omaars (St.-Omer, Pas-de-Calais, Fr.) nabij Terwaan (Thérouanne). De moderne geschiedenisboeken situeren de slag op 7 aug. 1479 en niet in 1477 zoals Raphaël de Dous schrijft.

fen door een lanssteek in Montdizier. Hij stierf er in de armen van zijn jongste en enig overblijvende broer Jacobus Alexander de Dous.

Hiermee erfde deze jongste zoon, geboren in 1480 te Dijon alle titels en het regiment van Vesoul. Al zijn oudere broers waren ofwel ongehuwd, ofwel overleden zonder kinderen na te laten.

Een jaar eerder al, in 1543 was hij door zijn broer, toen kolonel van het regiment van Vesoul, naar Westelijk Vlaanderen gestuurd aan het hoofd van 5000 ruiters. Hij nam er vele edele en notabele ingezetenen uit Veurne-Ambacht gevangen. Onder de edelen van Noordschote nam hij o.a. jonker Willem van der Gracht gevangen.³⁸

Jonker Willem had een dochter Isabella Rosalia, toen 17 jaar oud. Met veel tranen verzocht zij om de verlossing van haar vader. Jacobus Alexander de Dous, door haar schoonheid ingenomen, beloofde de vrijheid voor haar vader, indien deze onder ede en in geschrifte wou beloven zijn dochter nog vijf jaar ongehuwd te houden. Willem van der Gracht ondertekende en werd vrijgelaten, terwijl Jacobus Alexander met de andere gevangenen en zijn leger naar Terwaan trok. Na de dood van zijn broer schreef hij naar Willem van der Gracht om hem de hand van zijn dochter te vragen. Als legerkapitein was hem het gouverneurschap van Terwaan aangeboden. Maar Isabella wilde Vlaanderen niet verlaten. Daarop besloot Jacobus Alexander zijn militaire carrière op te geven om met haar te kunnen trouwen: hij weigerde het gouverneurschap van Terwaan. In 1544 verkocht hij ook zijn regiment en in 1547 al zijn goederen in Bourgondië. Inmiddels was er sinds vijf jaar vrede tussen Frankrijk en Vlaanderen. Overladen met baar geld trok hij naar Noordschote en huwde haar in 1548. Hij was toen 68 jaar oud, zij was er 22.

Hij bleef te Noordschote wonen en kocht er vele bezittingen in Veurne-Ambacht. Drie jaar later, in 1551 begon de oorlog opnieuw. Alle edellieden van Veurne-Ambacht³⁹ moesten op bevel van de landvoogdes Maria van Oostenrijk⁴⁰, gewapend te velde komen. Jacobus Alexander

de Dous, schoonzoon van Willem van der Gracht, die ook onder de wapens geroepen was, kon er zelf niet toe besluiten de wapens op te nemen tegen de Fransen, die hij eerder gediend had. Op aanraden van zijn vrouw verstopte hij zich, door alle dagen uit werken te gaan met zijn knechten *en soo verviel hij van den adel*. Maar als vermogend man moest hij wel nog steeds een gewapende man op zijn kosten ten strijde doen trekken. De legers van keizer Karel belegerden eind april 1553 de stad Terwaan, die ze op 20 mei stormenderhand innamen. Keizer Karel had besloten geen steen van deze stad nog overeind te laten: 1500 arbeiders uit Veurne-Ambacht werden erheen gestuurd om de stad tot op de grond af te breken.⁴¹

In 1556 brak opnieuw oorlog uit met Frankrijk. Na de inname door de Fransen van Calais, Duinkerke en St.-Winnoksbergen vielen zij in 1558 Veurne-Ambacht binnen om er te plunderen en te brandschatten.⁴² Noordschote

38 De 17^e eeuwse Veurnse kroniekschrijver Pauwel Heinderyckx, in zijn *Jaerboeken van Veurne en Veurnambacht* (uitgegeven door Ed. RONSE, Veurne 1853, 4 dln.), vermeldt niets over deze krijgsverrichtingen.

39 Raphaël de Dous somt 14 namen op, waaronder twee de Cortewilles, twee van der Burchs en vier van der Grachts. De 17^e eeuwse Veurnse kroniekschrijver Pauwel Heinderyckx, geeft er in zijn *Jaerboeken van Veurne en Veurnambacht* (zie hoger, deel 2, p. 273) 26 op, waaronder de 14 geciteerd door de Dous, maar met uitzondering van net de Willem van der Gracht.

40 Zo noemt Raphaël de Dous haar, thans wordt deze zuster van keizer Karel en weduwe van de koning van Hongarije steeds Maria van Hongarije genoemd.

41 De Veurnse kroniekschrijver Pauwel Heinderyckx vermeldt inderdaad ook dat Maria van Hongarije aan de magistraat van de kasselrij Veurne schreef *om dat ze aldaer (Terwaan) souden senden soo vele matsenaers, meurbreeckers ende aerdewerckers als het hun mogelick was*. En de stadhouder van het keizerlijke leger schreef de magistraat ook *om terstont drie duysent mannen te senden om die stadt te helpen verwoesten ende breecken*. Maar zo veel konden de magistraten er niet op de been brengen: *Eyndelinge stierde de geseyde magistraten op den 28ste Junii 1553, alle de matsenaren die in hun begrip woonden, als oock omtrent negen hondert lieden die gewoon waren aerdewercken te verrichten, naar Theruanen*.

42 Deze krijgsverrichtingen worden uitgebreid beschreven door Pauwel Heinderyckx.

werd verwoest. Jacobus Alexander vluchtte met zijn vrouw en inmiddels twee jonge zonen naar Ieper. Hij had alles verloren: geld, meubelen, dieren en pachthoven, alles was verbrand. Hij overleed er nog in hetzelfde jaar op 78-jarige leeftijd. Zijn vrouw Isabella overleed een jaar later in 1559 ook te Ieper. Hun twee kinderen, Jacobus Alexander junior en Guillielmus Balthasar de Dous waren resp. 9 en 8 jaar oud.

Van Guillielmus Balthasar vernemen we niets meer. Jacobus Alexander junior werd als eerste Vlaamse de Dous de stamvader van zijn geslacht in een nieuw vaderland. Opgegroeid te Ieper, verbleef hij na zijn huwelijk van 1570 tot 1580 in Corbie in Picardië, maar keerde daarna naar Noordschote terug. Eén van zijn achter-achter-achterkleinzonen was pater Raphaël de Dous, die de genealogie van zijn geslacht zou onderzoeken.

Genealogie van de genealogie de Dous

Het was Raphaëls vader, Guillielmus II de Dous, vroedmeester en chirurgijn van het O.L.Vrouw gasthuis te Ieper⁴³, die hem aangespoord heeft tot het samenstellen van de genealogie, want zo schrijft Raphaël: *hij verzekerde mij altijd dat wij van oude voorouders uyt Bourgogne oorspronckelijck waeren*. Vader Guillelmus moet zelf reeds opzoekingen gedaan hebben want hij had zijn zoon ook gezegd: *dat hij menigmael om Dyjon schriften te schrijven, maer dat de kost had doen den lust vergaen. En dat ick in staete was om sonder kost dat aen te gaen*. Hier doelt de vader op de geestelijke staat van zijn zoon, die een pater kapucijn was. Hij moest maar eens het wijde netwerk van religieuzen voor zijn kar spannen en door zijn confraters in Bourgondië opzoekingswerk laten uitvoeren.

De zoon aanvaardde. In de volgende jaren schreef hij vele steden aan en verzamelde aldus *een hoop registers en pampieren in dewelcke ick mij veele nagten oeffende*. Maar het groeide hem boven het hoofd en toen hij het bos niet meer daar de bomen zag gaf hij alles terug in handen van zijn vader. Zijn vader schikte alles en bracht de bij elkaar horende gegevens bijeen en toen het voor de zoon weer overzichtelijk werd, kreeg hij mede-

lijden met de arbeid van zijn vader en begon opnieuw zelf te zoeken. Zijn professionele taak van prediker wist hij handig te combineren met zijn genealogisch werk: *ick bestiede veel nagten in de registers van Veurneambagt wanneer ick op prochieën predicken moest terwijl dat men ondertusschen in Vrankrijck 't selfde dede zo dat ick dynaer een mande vol pampieren versaemelde* [blz. 1]

Voor de opzoekingen in Frankrijk schakelde hij zijn confraters in: *... veel ondersoek in veel oude boeken en gedruckweyrdige schriften, naer veel kerstenboeken en trouwregisters, soo in Bourgognen, in Toulouse, in Auvergne als binnen Paris, naukeurig opgesogt te hebben door de paters Capesyne van Paris, van Clermont* ... Hij somt in totaal niet minder dan 21 steden en zes dorpen op waar confraters voor hem gezocht hadden. [blz. 14] Het schikken en bij elkaar brengen van telkens nieuwe gegevens bracht natuurlijk mee dat de tekst van de genealogie de Dous vele malen moest herovergeschreven worden. Elke nieuwe versie diende alle aanvullingen en verbeteringen die er sinds de vorige versie bijgekomen waren op te nemen. De tekst zoals hij ze in 1742 neerschreef was zijn 13de versie.

Inmiddels had hij ook van een kozijn Michaël III de Dous medewerking gekregen. Deze laatste vulde verder aan en herschreef de tekst op 14 augustus 1749 en tekende die met M. de Dous. Deze versie bleef bewaard.

Pater Raphaël de Dous schrijft in zijn inleiding ook heel wat persoonlijke bedenkingen neer. Hij houdt zelfs een vurig pleidooi voor de beoefening van de genealogie. Iedereen, stelt hij, heeft een aangeboren nieuwsgierigheid naar zijn voorgelacht en dus is een genealogie voor elk-
een aangenaam om lezen. Een ernstig opgezochte genealogie is ook noodzakelijk als behoe-

43 Hij was ook rederijker. Zie J. HUYGHEBAERT, Guillelmus de Dous, in: *Biekorf*, 98ste jrg. nr. 4 (dec 1998) pp. 373-375. Hij zou zes zonen en negen dochters gehad hebben, waarvan twee zoons en vier dochters religieuzen waren. De oudste zoon heette Jacob Willem en was onze kapucijn onder de naam Raphaël (verwijzend naar P. HILDEBRAND, *De Kapucijnen in de Nederlanden en het Prinsbisdom Luik*, VII (Antwerpen 1952) pp. 552-553).

der tegen de *misslagen der memorie* en bovendien kan de genealogie van groot nut zijn in erfenis-kwesties en verdelingen van goederen. Dat hij zijn eigen onderzoek ernstig opvatte blijkt ook uit het feit dat hij de lezer uitnodigt hem alle gebeurlijke fouten die er nog in te vinden zouden zijn, te signaleren, eventueel de correctie te laten geworden, of op zijn minst aan te geven welke registers hij best eens onder de loep neemt om zijn werk nog waarheidsgetrouwer te kunnen maken [blz 2-4]

Als een gewetensvol onderzoeker en dit wel zeer *avant-la-lettre* somt hij zijn bronnen op waaruit hij geput heeft. Voor de wapenfeiten van zijn verste voorouders, maar ook voor het genealogisch deel van de adellijk gebleven tak van de familie de Dous in Bourgondië gaat hij te rade bij een indrukwekkend lange reeks van gedrukte werken. We vermelden er slechts enkele, die hij citeert onder zijn vermeldingen *getrocken uyt*:

- Een grote *atlas* in twintig delen gedrukt in 1720 te Amsterdam met de geslachtsbomen van de voornaamste Europese geslachten, hem in handen gegeven door de baron van Douxlieux⁴⁴
- Rabuttin, *Histoire de France et de Bourgogne de France*
- *Bibliothèque de France. Histoire des Armoiries de France*
- *Dictionnaire Gaulois, L de Dous, mémoire de Bourignon*
- *Histoire de Familles de France. Registre de Noblesse, armor(ial) de l'Isle de France*
- Duverdier, *Antiquitez des Maisons illustres de Bourgogne*
- Dubouchet, *Histoire de Dijon*
en nog een twintigtal andere.

Geraadpleegde archiefstukken betreffende de franse tak noemt hij 'registers'. Hij somt er voor Frankrijk zo'n veertigtal op, waaronder vele kerkregisters (wellicht worden parochieregisters bedoeld), maar ook van het Parlement, de Universiteit, het Arsenaal, en de *Chambre de Requête* van Parijs [blz. 14-16]. Voor de Vlaamse tak heeft hij hoofdzakelijk parochieregisters geraadpleegd. Hij somt ze op: Noordschoote, Loo, Pollynckhove, Hoogstaede, Nieuwcappelle, Alverynghem en Adinckerke, *geseydt Hoeyenkercke*. [blz. 20] De Vlaamse tak de Dous is m a w. vanuit

Noordschote verspreid over de streek rondom het stadje Lo

* * *

Hieronder geven we die delen uit het handschrift, die niet de eigenlijke genealogie of familiegeschiedenis zijn, maar waar hij zich uitlaat over hoe hij zijn opzoeken heeft gedaan, zijn commentaren en bedenkingen. Hier en daar zijn verduidelijkingen door ons tussen rechte haakjes [] in de tekst aangebracht. Ook werden soms leestekens en hoofdletters voor eigennamen ingevoerd op plaatsen waar die ontbreken of een nieuwe alinea begonnen om de tekst begrijpelijker te maken

[blz. 1] *Ick gaf alles in handen van mijn vader [chronologisch hoort dit verder, waar het ook herhaald wordt] Guillielmus de Dous den Tweeden, denwelcken mij veel ander schriften en bewijsen ter hand stelde en mij tot den aerbeydt opwekte. Hij verzeckerde mij altijd dat wij van oude voorouders uyt Bourgogne oorspronckelijck waeren, dat hij menigmael om Dyjon schriften te schrijven, maer dat de kost had doen den lust vergaen. Dat ick in staete was om sonder kost dat aentegaan.*

Ick schreef naar alle steden van Bourgogne en dede de registers van trouw, doop en doot opsoeken hetgeene mij getrouwelyck overgesonden wiert en naer maete dat ick voortging, ick wiert verbonden naer alle steden te schrijven.

Dit heeft veel jaeren aengelooopen soo dat ick een hoop registers en pampieren vergaederde in dewelcke ick mij veele nagten oefende maer den grootsten aerbeydt om alles op seijn order te stellen deden mij schrykken en ophouden

Ick ondersogt ondetusschen alle oude boeken dewelcke van die steden en landen melden [hij doet dus aan historische literatuurstudie] en ick tekende alles op wat tot mijn opzet conde dienen, maer de brieven uyt Frankrijk en al mijn aentekeninge wiert soo menigvuldig, de registers soo veel, dat ick mijn vader den aerbeydt over liet en alles weder gaf.

Hij heeft mij[n] veel registers geschryckt en soo nauwkeurig bijeen gebragt dat ick met sijn aerbeydt medelij-

44 le Douliou, ten zuiden van Belle (Bailleul, Noord-Frankrijk) in het mooie Nederlands: *Soeterstede*

den kreeg en nu met open oogen siende door sijn goedt order dat hij mij toonde.

Ick nam wederom het werck aen maer ick wiert 't seffens vervremt om dat ick dickwels veel mislaegen dede en op een nieuw beginnen moest. | zo gaat het nog steeds | Ick bestiede veel nachten in de registers van Veurne-Ambagt wanneer ick op prochieën predicken moest terwil dat men ondertusschen in Vrankrijk 'tselfde dede | de kapucijnse connectie | soo dat ick dynaer een mande vol pampieren versaemelde, alle de kinderen bij hun ouders te stellen, versocht grooten aerbeydt, langmoedigheyt en gedult soo dat alles wel geschickt scheen.

Wanneer ick wederom alles erdoen moeste en gelyck de dagen te cort vallen, soo wiert ick bedwongen geheele nagten te werken om de stilte ende eenigheyt [=de eenzaamheid om ongestoord te kunnen werken] | soo wel in den somer als in de winter.

Alles nu gedaen synde, myn vader heeft uyt syn eygen aantekeningen en schriften nog veel verbetert, hetgeene mij wederom bedwong om op een nieuw | blz 2 | voor de 12-er mael te | h|erdoen en verschryven. Dit is de 13-er mael dat ick desen geslagtboom uytorschryve ten jonste van [= voor het plezier van] | mijn neven, en | de volgende zinsnede is wellicht ingelast door kozijn Michael de Dous zelf in het handschrift van pater Raphaël | door cosyne Michael de Dous den derden ten tweeden maele in goeden erder gestelt, soo dat ick wel seker ben dat desen geslagtboom niet alleenlyck nuttig op syn tydt maer ook seer aengenaem werdt want ydereen is begeirig om den oorsprong van syn geslagt te weten, alle mensch heeft een natuerlycke ingeboren nieuwsgierigheyt om den draet van syn voorouders te sien, het opklemmen en of de ondertrappen van syn geslagt van dewelcke men gedaelt is. Yder een heeft enigsins in syn voorouders bestaan Soodat ydereen sig toe eygent al wat men al tot hun schrift of seggen kan, en al wat men al tot hun voordeel heeft.

Het is over sulke niet alleenlyck nuttig, voordeelig en aengenaem, maer ook prysbaer en loflyck den oorsprong van syn voorouders op te zoeken en de voorvaeders van alle naerneven en van al syn aller bloetvrienden en magen op een goede schik te stellen, opdat men met één opslag den opgang, den voortgang, het dadelyk wesen van syn geslagt, de steden, de landen, de prochieën, de tyden, de uytcomsten, de veranderingen, de geboorten der vrienden en alles wat men op stonden en wijlen noodig sal heb-

ben sonder aerbeydt en kost mag begripen en vynden, want men vyndt aldus in den geslagtboom een onfaelbaere toevlugt tegen de ontrouwe en tegen de swakheyd [der] menschelycke gedagtenesse, tegen de misslagen der memorie, dewelcke soo veel geslagten in de duysternessen der vergeten tydt begraeft, welkers kennens op tyden en op stonden hoognoodig geoordeelt wordt soo in het verdeelen der goederen als in de trappen van bloetverwantschap en maegtschap door welkers gebreecken, verzuymenese soo menigmael tegen de borgelyke, geestelyke, ervelyke, natuurlyke gewoonlycke aengebooren vrugt, gebruyckelyck eigendommige en versterfregten misdaen woordt.

[blz. 3] Evengelyck een onfeylbaere toevlugt tegen alle haerbeydt, tegen alle becommerynghe, tegen alle belemmerynghe en tegen alle costen van opsoecken als wanneer dat dit in erve of trouwregt valt en noodig bevonden wordt soo hij is een mensch die eenigsins de wetenschap en de kennesse van syn eigen saeken betract en lief heeft die eenige smaeke in nuttige en aangenaeme schriften bezit met voordeel en het streeck | kennende | syn geslagtboom ghebruycken kan.

Veel geleerde wardeeren en agten de landkaarten nuttig en aengenaem in dewelcke men alle steden en landschappen, alle zee en rivieren, alle koningrycken en vorstendommen met een oogslag ontdeckt. Nogtans het is vast dat den boom der geslagten, nuttiger, noodiger en aengenaemer is, want als een geslagtboom eens wel geschickt is, alles wat over hondert jaeren dood en vergeten scheen, woort wederom tot het leven gebracht. Men siet de geboorten, de jongheyt, de trouwfeesten, de blydschap, de vreugt van vader en moeder in den doop hunner kinderen, in de trouw hunner zoonen en dogteren, in het vermenigvuldigen hunner naerneven en alles woort voor de oogen gestelt van de dusdanige menschen, dewelcke het bloet hunner voorouders in hun nog voelen spelen, de trouw-, doop- en dootregisters der voorouders konnen hun de trappen van bloetverwantschap en de tyden te kennen geven. Maer de geschiedenessen moeten de veranderinghe aenwijzen in welkers aenteekenynghe de franschen altydt veel nauwkeuriger als onder ander landstaten hebben geweest. Dit moeste met onse voorouders soo ondernomen worden dewelcke in den dienst der fransche konyngen gestorven zijn en alles 't samen gebonden wat met de aanteekenynghe mijns vader over een naem

Waer vyndt men geslagtboomen die boven de hondertvyftig jaeren bereyken tenzij van oppervorsten en conyngen welkers opgang en voorganck alleenlyck in de

geschiedenisboeken te vynden zijn. Maer hoe verscheyden [blz 4] syn de schryvers van dusdanige werken met tegen elcanderen in het stellen van deser geslagtboomen, het oorder dat in desen geslagtboom gevonden woort weirt alle verduysternessen en verdryft alle oneenigheyt en wanorder soo datter noodwendig vreugt en voldoenynghe moet bygebragt woorden.

Aen een onzijdigen leser die in desen geslagtboom eenig belang heeft, het is ook maer voor hun dat ick 23 jaeren gesogt, betragt, verwagt en begeyrt heb Ist dat ick ten desen opsigt heb gefaelt of ergens in bedrogen ben soo in 't volgen van de registers als in 't volgen der geschriften, men zal mij hoogelycke verbinden als dat men de misslaegen toont of als dat men de selve verbetert of als dat men ten minsten de registers aenwyst dewelke ick beraeden mag om alles te herstellen op datter ter dienste en voordele van myn geslagte en evengelyck tot onderwijs van onse naercommelyngen niet het minste naergelaeften en worde dat verzuymenessen of onoplettendeyt mede brengt

[Ook aan het eind maakt hij nog enkele bedenkingen]

[blz 28] Dat sy ten goede genomen van al myn bloedverwanten, vrienden, tegenwoordige ende toecomende, van my, pater Raphaël de Dous, bigtvader en predicant, capucijn, oudsten soon van Meester Guilielmus de Dous den tweeden, stads cherezijn binnen Ypreren, terwil de pligt en de liefde die ick doorbetaele aen geheel myn geslachte van over 300 jaeren ende voornaementlyck aen myn beminden cosyn Michaël de Dous den derde, jongen coopman in Alverynghem, die mij dit besonderlyck versogte, van gelycke voor myn beminden cosyn Jacobus Constantinus de Dous, burgemeester van Nieuwcappelle die my somwijlen de handt boodt, hun biddende dat vorsconnen afschryven soudent in dag en jaere soo van hun eygen kinderen als van de voorgaende alwaer gebreck aen kennesse my [dit] heeft belet.

Een geslagtboom is een groote ryviere gelyck, want in het begin het is een kleene beeke, dewelke in haeren loop vergroot, en sig selven altyd vermeerdert door het invloeden van veele ander beeken. Hoe groot scheen de geslagtboom van d'heer Charels de Dous die binnen Dijon negen soonen en ses dogters won bij Rosemonde, dame de Saunier. Maer de agt oudste soonen [...] in den dienst der fransche Conynghen door den oorloge en sonder naercommelynghen hun bloet vergoten hebben. Het scheen te

vreesen dat geheel het geslagte hadt vergaen, indien de negensten soon Jacobus-Alexander de Dous niet hadde getrouwt. Hoe kleen was dan dat beexken tot Noordschote, wanneer hij in den ouderdom van 68 jaeren met Isabella van der Gracht trouwde. Hoe bepaelt [= beperkt] was dan den oorsprong van sooveel neercommelynghen, en hoe bepaelt was ick in mijn voorwerp wanneer ick desen geslagtboom beginde van Jacobus de Dous den vierden, naerdatt ick binnen Noordschote dagte alles ondersoft te hebben!